

ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

УДК 336.2

DOI: <https://doi.org/10.31359/10.31359/1993-0909-2026-33-1-154>

Микола Петрович Кучерявенко

Відділ цивільно-військового співробітництва штабу управління 2 корпусу Національна
гвардія України «Хартія»

Національна академія правових наук України
Харків, Україна

Кафедра податкового права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8020-5748>

ДО ПИТАННЯ ПЕРЕДУМОВ ВИДІЛЕННЯ ТА СТРУКТУРУВАННЯ ПОДАТКОВОГО ПРАВА ЯК ОКРЕМОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. Структурування правової системи України має спиратись на об'єктивні підстави виділення, хоча й взаємопов'язаних, але, все ж таки, відокремлених галузевих утворень. Об'єктивність структурування цілісної правової системи має спиратися на безумовне врахування динамічних аспектів розвитку суспільних відносин, на регулювання яких спрямовується правова система. Їх розвиток обумовлює й коригування, а іноді й кардинальну зміну змісту та структури правових галузей, переформатування їх та появу нових. Ігнорування таких динамічних аспектів розвитку права не може не призвести до певних проявів стагнації, перетворення правових норм на гальма суспільного розвитку. Виходячи з того, що податково-правове регулювання відноситься до типу публічного регулювання зрозуміло, що в основі його лежать безумовно, імперативні приписи. У контексті цього може виникнути питання – а чим відрізняється метод фінансово-правового регулювання від податково-правового регулювання й чи є це підставою наголошувати на певну самостійність податкового права? По-перше, у такому контексті тоді абсолютно логічно поставити питання й щодо підстав галузевого існування безпосередньо фінансового права, бо воно так само використовує імперативний метод як і всі інші публічно-правові галузі (адміністративне, кримінальне і т.д.). По-друге, метод податково-правового регулювання характеризується особливостями, які не притаманні вихідним засадам фінансово-правового регулювання. Природа, особливості предмету податково-правового регулювання обумовлюється низкою підстав. По-перше, йдеться про регулювання поведінки суб'єктів податкових правовідносин на стадії формування бюджетних доходів за рахунок податкових платежів. По-друге, в основі податкового регулювання лежить конструкція податкового обов'язку, виконання якого

гарантовано імперативними засобами державного впливу. По-третє, податкові відносини мають організаційно-майнову природу, коли власник надходжень від справляння податків та зборів фактично є і їх організатором. По-четверте, податкові відносини, які є предметом податково-правового регулювання мають здебільшого грошовий характер. Податок – це гроші, які мають бути перераховані до відповідного казначейського рахунку бюджету. Водночас це не виключає й наявність певних майнових відносин у сфері податково-правового регулювання (податкова застава, адміністративний арешт майна і т.д.). Але останнє є проміжним етапом щодо регулювання виконання податкового обов'язку, який передбачає обов'язково трансформацію майна в гроші й зарахування їх на відповідний рахунок.

Ключові слова: податкове право; податкове законодавство; предмет податкового права; метод податкового права; Податковий кодекс України; податкові процедури; податкова відповідальність.

Mykola P. Kucheriavenko

Department of the Headquarters of the 2nd Corps
National Guard of Ukraine «Khartiia»

National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine

Department of Tax Law
Yaroslav Mudryi National Law University
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-8020-5748>

ON THE ISSUE OF THE PREREQUISITES FOR THE IDENTIFICATION AND STRUCTURING OF TAX LAW AS AN INDEPENDENT BRANCH

Abstract. *The structuring of the legal system of Ukraine should be based on objective grounds for distinguishing sectoral formations which, although interrelated, nevertheless remain autonomous. The objectivity of structuring an integral legal system must rely on the unconditional consideration of the dynamic aspects of the development of social relations that the legal system is designed to regulate. Their evolution determines the adjustment and, in some cases, the radical transformation of the content and structure of legal branches, their reconfiguration, and the emergence of new ones. Ignoring such dynamic aspects of the development of law inevitably leads to manifestations of stagnation, turning legal norms into obstacles to social development. Given that tax regulation belongs to the sphere of public-law regulation, it is evident that it is based on imperative prescriptions. In this context, a question arises: how does the method of financial-law regulation differ from tax-law regulation, and does this difference constitute grounds for emphasizing a certain independence of tax law? First, within such a framework, it would be entirely logical to raise the question of the grounds for the sectoral existence of financial law itself, since it also employs the imperative method, as do all other branches*

of public law (administrative, criminal, etc.). Second, the method of tax-law regulation is characterized by specific features that are not inherent in the fundamental principles of financial-law regulation. The nature and specific characteristics of the subject matter of tax-law regulation are determined by several factors. First, it concerns the regulation of the behavior of participants in tax legal relations at the stage of forming budget revenues through tax payments. Second, tax regulation is based on the concept of a tax obligation, the fulfillment of which is guaranteed by imperative instruments of state coercion. Third, tax relations have an organizational and property-based nature, where the recipient of revenues from taxes and fees is, in fact, also their organizer. Fourth, tax relations, which constitute the subject of tax-law regulation, are predominantly monetary in nature. A tax is money that must be transferred to the relevant treasury account of the budget. At the same time, this does not exclude the existence of certain property relations within the sphere of tax-law regulation (tax lien, administrative seizure of property, etc.). However, the latter constitutes an intermediate stage in regulating the fulfillment of a tax obligation, which necessarily presupposes the transformation of property into money and its crediting to the appropriate account.

Keywords: *tax law; tax legislation; subject of tax law; method of tax law; Tax Code of Ukraine; tax procedures; tax liability.*

ВСТУП

Податкові відносини на сьогодні склалися в дуже потужний, функціонально-структурований сектор економічних відносин. Принциповою особливістю їх є нарощення темпів інтенсивності розвитку, особливо в умовах євроінтеграційного шляху України. Безумовно, що складність податкових відносин обумовила й новий рівень не лише змісту податково-правових норм, але і деталізації їх структурування. Пройшовши з 1991 року шлях від простого правового інституту до складного і, нарешті, констатувавши всі умови становлення окремої правової галузі, податкове право продовжує інтенсивний розвиток свого регулюючого впливу, як у межах окремої правової галузі безпосередньо, так і на межі, в поєднанні з іншими правовими галузями.

Виходячи з того, що податково-правове регулювання відноситься до типу публічного регулювання зрозуміло, що в основі його лежать безумовно, імперативні приписи. У контексті цього може виникнути питання – а чим відрізняється метод фінансово-правового регулювання від податково-правового регулювання й чи є це підставою наголошувати на певну самостійність податкового права? По-перше, у такому контексті тоді абсолютно логічно поставити питання й щодо підстав галузевого існування безпосередньо фінансового права, бо воно так само використовує імперативний метод як і всі інші публічно-правові галузі (адміністративне, кримінальне і т.д.). По-друге, метод податково-правового регулювання характеризується особливостями, які не притаманні вихіднім засадам фінансово-правового регулювання.

Ураховуючи те, що податкові відносини як різновид суспільних відносин передбачають низку різновидів і лише одними із яких є правові треба чітко розуміти, що предметом податкового права є саме однорідні суспільні відносини, на які

спрямовується вплив податково-правових норм. Більш того, предметом цієї галузі є не безпосередньо система оподаткування, податки чи збори, а поведінка суб'єктів щодо їх справляння.

Інтенсивний та кількісний розвиток податкового законодавства об'єктивно призвів до того, що в межах податково-правового регулювання сформувалася певним чином складова – податково-процесуальне право. Безумовно можна дискутувати щодо доцільності визначення податкового процесу або податкових процедур, але на сьогодні в межах податково-правового регулювання є закінчений блок, що характеризує зміст та сукупність податкових процедур (Розділ II ПК України) [2]. Таке чітке виокремлення процедурного характеру відносин не притаманне в цілому для фінансово-правового регулювання й у межах впливу останнього можна виокремити ще лише конструкцію бюджетного процесу як складову бюджетного права.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Аналіз проблем, які ввійшли до змісту даної публікації передбачає об'єднання як загальнонаукових, так і суто правових інформаційних конструкцій та методів дослідження. В основі першої складової полягають теоретичні обґрунтування, матеріали наукових досліджень, які характеризують позиції науковців. При цьому застосування діалектичного методу передбачає узгодження розгляду проблем на межі економіко-правових узагальнень. З'ясування економічної природи відносин оподаткування діалектично призводить до оцінки правової форми його закріплення. Активно використовується також і метод системного аналізу, на підставі якого формуються висновки стосовно деталізації правових форм відображення економічних конструкцій: система оподаткування, податку і т.д.

Історичний метод дослідження дозволяє проаналізувати явище, яке досліджується в ході його динамічного розвитку. Виникаючи як певні спрощені форми оподаткування засоби податкового впливу набувають структурованості, складності, що спрямовується на збалансованість правових конструкцій.

Системне бачення стану податкового регулювання спирається на застосування суто правових методів наукових досліджень. Системне бачення досягається шляхом порівняльного аналізу метода податкового регулювання в порівнянні з методами інших публічно-правових галузей, особливостей характеру предмета податково-правового впливу. Деталізація ознак спільного й одиничного дозволяє чітко сформувати характер податкової відповідальності на сучасному етапі, спільні та відмінні риси матеріального та процедурного впорядкування податкових відносин. В основі аналізу та висновків проблем, що досліджуються в цій статті лежить узагальнення позицій провідних науковців податково-правової науки сучасності: І. Бондаренко [4], Д. Кобильніка [6], І. Криницького [5] та ін.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Структурування правової системи України має спиратися на об'єктивні підстави виділення, хоча і взаємопов'язаних, але, все ж таки, відокремлених галузевих

утворень. Об'єктивність структурування цілісної правової системи має спиратися на безумовне врахування динамічних аспектів розвитку суспільних відносин, на регулювання яких спрямовується правова система. Їх розвиток обумовлює й коригування, а іноді й кардинальну зміну змісту та структури правових галузей, переформатування їх та появу нових. Ігнорування таких динамічних аспектів розвитку права не може не призвести до певних проявів стагнації, перетворення правових норм на гальма суспільного розвитку.

Виходячи з цього, вважаємо за необхідне стверджувати щодо досягнення такого рівня правового регулювання податкових відносин, яке відбувається в межах окремої правової галузі. Для цього є всі підстави, які відображають як природу однорідних суспільних відносин, так і засоби, якими вони регулюються.

В основі твердження щодо галузевої самостійності податкового права є декілька обставин:

1. Метод податкового права. Правове регулювання здійснюється за рахунок сукупності юридичних засобів, які виражають особливості впливу відповідних галузевих норм на однорідні суспільні відносини, які є предметом регулювання. У контексті цього хотілося б звернути увагу на те, що склався традиційний підхід при характеристиці природи будь-якої правової галузі акцентувати увагу спочатку на предмет, а потім на метод. На наш погляд, більш логічним виглядає підхід, згідно з яким спочатку доцільніше з'ясувати характер та особливості метода регулювання, а вже потім зосередитися на деталізації суспільних відносин, які є предметом регулювання. Виходячи із характеру методу регулювання ми з'ясовуємо – яким чином регулюється поведінка учасників відносин (а саме, це й є загальним призначенням права): за рахунок владних приписів (імперативний метод) або шляхом узгодження позицій, прав та обов'язків учасників відносин (договірний, диспозитивний метод). Розподіливши на підставі цього публічні та приватно-правові сфери відносин, ми залежно від характеру однорідності й здійснюємо деталізацію їх на предмети регулювання окремих галузей.

Метод податково-правового регулювання характеризується наступними особливостями [3, с. 497–502]:

а) певним дисбалансом щодо формування змісту правового статусу владних та зобов'язаних суб'єктів. Податкові відносини об'єктивно обумовлюють певний дисбаланс у побудові правового статусу учасників податкових правовідносин, в умовах якого він для владних учасників будується переважно за рахунок суб'єктивних прав тоді як для зобов'язаних осіб він складається в основному із обов'язків;

б) високим ступенем імперативності щодо регулювання реалізації прав та обов'язків учасників. Це передбачає як жорсткий режим, безапеляційне використання санкцій для порушників податкового законодавства. Показовим є те, що санкції, фактично, становлять виключно економічні несприятливі наслідки для правопорушника – штрафи. Складається об'єктивна конструкція за грошову

шкоду, яку спричинив платник державі або територіальній громаді, він відповідає грошима, що обумовлює відновлення майнового стану потерпілого;

в) спеціальними засобами гарантування відповідної поведінки суб'єктів податкових правовідносин окрім державного примусу, а саме засобів забезпечення виконання податкового обов'язку. Ця сукупність інструментів передбачає як безпосереднє грошове відновлення потерпілої сторони, а саме держави та територіальних громад, так і формування певних передумов цього. Наприклад, за рахунок адміністративного арешту майна безпосередньо не можна реалізувати податкове призначення – формування за рахунок грошових коштів доходних частин бюджетів. Саме тому в деяких випадках подібні конструкції передують реалізації податкового призначення, надходженню коштів, яке все ж таки відбувається, але в даному випадку за наслідками реалізації арештованого майна;

г) не враховує вертикального підпорядкування суб'єктів, зосереджується на деталізації економічного змісту норм. За методом регулювання податкове право відноситься до публічно-правових галузей і досить часто між методом податкового та адміністративного регулювання ставиться знак рівності. Дійсно, в обох випадках йдеться про застосування методу владних наказів. Водночас в основі адміністративно-правового регулювання лежить управлінське призначення, яке безпосередньо враховує та спирається на ієрархічну побудову й узгодження державних органів залежно від місця в управлінській вертикалі. Щодо регулювання податкових відносин такі обставини не стосуються, тоді як в основі упорядкування поведінки суб'єктів податкових правовідносин знаходиться економічна, грошова спрямованість.

2. *Предмет податкового права.* Природа, особливості предмету податково-правового регулювання обумовлюється низкою підстав. По-перше, йдеться про регулювання поведінки суб'єктів податкових правовідносин на стадії формування бюджетних доходів за рахунок податкових платежів (ст. 9 БК України) [1]. По-друге, в основі податкового регулювання лежить конструкція податкового обов'язку, виконання якого гарантовано імперативними засобами державного впливу. По-третє, податкові відносини мають організаційно-майнову природу, коли власник надходжень від справляння податків та зборів фактично є їх організатором. По-четверте, податкові відносини, які є предметом податково-правового регулювання мають здебільшого грошовий характер. Податок – це гроші, які мають бути перераховані до відповідного казначейського рахунку бюджету. Водночас це не виключає і наявність певних майнових відносин у сфері податково-правового регулювання (податкова застава, адміністративний арешт майна і т.д.). Але останнє є проміжним етапом щодо регулювання виконання податкового обов'язку, який передбачає обов'язково трансформацію майна в гроші й зарахування їх на відповідний рахунок.

3. *Чітке розмежування й узгодження матеріального та процедурного регулювання.* В основі подібної диференціації лежить тип відносин, які виступають об'єктом регулювання. Матеріальне регулювання зосереджується на визначенні

змісту та характеру вихідних понять і категорій прав та обов'язків заборон і преференцій. Процесуальне регулювання в той же час зосереджується на деталізації форми та порядку реалізації матеріальної норми, засобів і методів поведінки учасників податкових відносин. Процесуальні норми, виражаючи передумови гарантування та виконання інтересів суб'єктів податкових правовідносин, які визначені матеріальними податковими нормами, виступають гарантіями, що зосереджені на виконанні матеріального припису. Фактично статичному значенню матеріального припису вони надають життя та забезпечують його виконання через гарантування динамічної поведінки учасників. Порівнюючи матеріальне та процесуальне регулювання треба враховувати, що матеріальні норми більш стабільні, тоді як процесуальне регулювання при сталості матеріального припису може змінюватись, уточнюватись. Наприклад, стабільне визначення платника податку може залишатися без змін при уточненні, коригуванні процедур набуття статусу платника податку й обставин його зміни.

4. Податкова відповідальність. Деліктний характер податково-правового регулювання зосереджується й у цьому контексті відповідно до ст. 111 ПК України наслідками порушення податкового законодавства, де фінансова відповідальність – одна із різновидів відповідальностей (поряд із кримінальною й адміністративною). На наш погляд, подібний підхід законодавця є необґрунтованим і хибним. Якщо йдеться про фінансову відповідальність, то вона має стосуватися всіх несприятливих наслідків для порушників фінансово-правових норм. Це означає, що має йтися й про наслідки порушення бюджетних норм, норм грошового та валютного регулювання і т.д. Але Податковий кодекс України не містить норм, які пов'язані з бюджетними чи валютними правопорушеннями, йдеться виключно про сферу податкового регулювання. Відповідно до п. 1.1. ст. 1 Податковий кодекс України регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права й обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження й обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків та зборів, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [2]. Тобто фактично йдеться про податкову, а не фінансову відповідальність, що також є одним із аргументів виокремлення цілісної податково-правової галузі.

5. Кодифікований акт. Стан законодавства також традиційно розглядається в якості окремої підстави щодо аргументації галузевої відокремленості сукупності правових норм. Зрозуміло, що наявність кодексу не є єдиною та виключною підставою проголошувати існування галузевого утворення. Водночас прийняття та в подальшому коригування Податкового кодексу України фактично стало формалізацією внутрішнього розвитку перебудов та формування такої сукупності податково-правових норм, які на сьогодні треба розглядати виключно в формі окремої галузі. Вихід на рівень регулювання податкових відносин кодифікованим актом підкреслює як значущість відносин, які ним регулюються, так і вагомість

самого акту «З'ясування та визначення якості характеру та змісту норм кодифікованого акту характеризує й відповідну еволюцію правової матерії, певний етап об'єктивного дроблення через появу однорідних, споріднених, але водночас автономних конструкцій» [5, с. 274].

Чітке впорядкування всієї сукупності податково-правових норм в якості галузевого утворення передбачає їх деталізацію в якості трьох підсистем (можна ставити питання про існування таким чином трьох підгалузей податково-правової галузі). Метою кожної підсистеми є відповідь на питання: що, як та які наслідки. Матеріальне податкове право формує розгалужену відповідь на доктринальні питання: що таке податок? що таке податковий обов'язок? хто є учасниками податкових відносин? Процедурне (процесуальне) податкове право надає відповідь на питання – у межах яких процедур виконується та контролюється виконання податкового обов'язку, яким має бути процедурне забезпечення поведінки як зобов'язаних, так і владних учасників податкових відносин. Деліктне податкове право – акумулює особливості правового регулювання несприятливих наслідків для учасників податкових відносин, які порушили податково-правову норму.

1. Матеріальне податкове право являє собою найбільш сталу складову сукупності податково-правових норм. Якщо пов'язувати його структурування із нормами чинного законодавства, то треба зосередити увагу на положеннях розділу I «Загальні положення» Податкового кодексу України та розділів III–XIV. Рівень стану цього правового угруповання дозволяє чітко сформувати Загальну та Особливу частину. *Загальна частина матеріального податкового права* має включати інститути податку та податкової системи, податкового обов'язку, забезпечення виконання податкового обов'язку, податкового боргу, усунення подвійного оподаткування і т.д. В основі структурування *Особливої частини матеріального податкового права* лежить зовсім простий принцип, на основі якого об'єднуються інститути щодо кожного платежу, за рахунок яких сформована податкова система України.

2. Процедурне податкове право охоплює сукупність норм, які опосередковують реалізацію матеріальних приписів і закріплюють порядок поведінки учасників податкових правовідносин при справлянні податків і зборів, контролі за цим та реалізації несприятливих наслідків при порушенні податково-правових норм. Процедурне регулювання тривалий час було представлено розпорошеною сукупністю норм по низці законодавчих актів. Певну системність та завершеність процедурне регулювання податкових відносин набуло з прийняттям Податкового кодексу України та виділенням у ньому окремого розділу II «Адміністрування податків, зборів, платежів». Цей розділ із певними умовами можна розглядати як підстава для розробки й прийняття відповідного процедурного кодифікованого акту в сфері регулювання податкових відносин. *Загальна частина процедурного податкового права* має включати інститути податкових процедур, суб'єктів податкових процедур, строків у податкових процедурах і т.д. *Особлива частина процедурного податкового права* передбачає структурування інститутів залежно

від динаміки реалізації податкового обов'язку та має формуватися за рахунок інститутів: облікових податкових процедур, процедур сплати податків та зборів, процедур податкової звітності, податкового контролю, процедур адміністративного узгодження, судових процедур та охоронних податкових процедур.

3. Деліктне податкове право закріплює системні підходи щодо регулювання несприятливих наслідків для осіб, які порушують податково-правові норми. *Загальна частина деліктного податкового права* формується за рахунок регулювання та деталізації податкової відповідальності, податкового правопорушення, обставин, що пом'якшують відповідальність особи і т.д. *Особлива частина деліктного податкового права* базується на структуруванні конкретних видів правопорушень, які закріплені главою 11 «Відповідальність» в статтях 113–128¹.

Хотілося б наголосити, що подібне структурування податково-правової галузі не є вичерпним і остаточним. На сьогодні можна акцентувати увагу й щодо доцільності констатації та розвитку низки напрямків податкового регулювання, які можуть скласти самостійні структурні угруповання в межах податково-правової галузі. Перш за все йдеться про сукупність норм, які пов'язані з міжнародним аспектом у регулюванні податкових відносин. Міжнародне податкове право, або що найбільш актуальне для України на сучасному етапі розвитку держави та суспільства – Податкове право ЄС претендують на самостійні інституційні угруповання. Крім того певна, специфічна сукупність правових норм зосереджена на регулюванні підстав, режиму та наслідків вирішення податкових спорів. Особливості такого інституту мають бути пов'язані з межею податкового й адміністративно-правового регулювання при розв'язанні податкових конфліктів на цьому рівні. Водночас це не виключає й застосування відповідних особливостей при розв'язанні спорів у царині податкових відносин. Зрозуміло, що подібне бачення не є остаточним та вичерпним, бо метою даної публікації було зробити акцент на обґрунтуванні галузевого рівня в регулюванні податкових відносин та вельми потужних підставах розвитку цієї галузі в найближчому майбутньому.

ВИСНОВКИ

Чітке упорядкування всієї сукупності податково-правових норм в якості галузевого утворення передбачає їх деталізацію в якості трьох підсистем (можна ставити питання про існування таким чином трьох підгалузей податково-правової галузі). Метою кожної підсистеми є відповідь на питання: що, як та які наслідки. Матеріальне податкове право формує розгалужену відповідь на доктринальні питання: що таке податок? що таке податковий обов'язок? хто є учасниками податкових відносин? Процедурне (процесуальне) податкове право надає відповідь на питання – у межах яких процедур виконується та контролюється виконання податкового обов'язку, яким має бути процедурне забезпечення поведінки як зобов'язаних, так і владних учасників податкових відносин. Деліктне податкове право – акумулює особливості правового регулювання несприятливих наслідків для учасників податкових відносин, які порушили податково-правову норму.

Матеріальне податкове право являє собою найбільш сталу складову сукупності податково-правових норм. Якщо пов'язувати його структурування із нормами чинного законодавства, то треба зосередити увагу на положеннях розділу I «Загальні положення» Податкового кодексу України та розділів III–XIV. Рівень стану цього правового угруповання дозволяє чітко сформулювати Загальну та Особливу частину. *Загальна частина матеріального податкового права* має включати інститути податку та податкової системи, податкового обов'язку, забезпечення виконання податкового обов'язку, податкового боргу, усунення подвійного оподаткування і т.д. В основі структурування *Особливої частини матеріального податкового права* лежить зовсім простий принцип, на основі якого об'єднуються інститути щодо кожного платежу, за рахунок яких сформована податкова система України.

Процедурне податкове право охоплює сукупність норм, які опосередковують реалізацію матеріальних приписів і закріплюють порядок поведінки учасників податкових правовідносин при справлянні податків та зборів, контролі за цим та реалізації несприятливих наслідків при порушенні податково-правових норм. Процедурне регулювання тривалий час було представлено розпорошеною сукупністю норм по низці законодавчих актів.

Деліктне податкове право закріплює системні підходи щодо регулювання несприятливих наслідків для осіб, які порушують податково-правові норми. *Загальна частина деліктного податкового права* формується за рахунок регулювання та деталізації податкової відповідальності, податкового правопорушення, обставин, що пом'якшують відповідальність особи і т.д. *Особлива частина деліктного податкового права* базується на структуруванні конкретних видів правопорушень, які закріплені главою 11 «Відповідальність» в статті 113–128¹.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (станом на 1 січ. 2026 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
- [2] Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (станом на 1 січ. 2026 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
- [3] Кучерявенко М. П. Курс податкового права: в 6 т. Харків : Легас, 2004. Т. II: Введення в теорію податкового права. 600 с.
- [4] Бондаренко І. М. Кодифікація фінансового законодавства: зміст, форми та наслідки : монографія. Харків : Право, 2020. 328 с.
- [5] Криницький І. Є. Теоретичні проблеми податкового процесу : монографія. Харків : Право, 2009. 320 с.
- [6] Кобильнік Д. А. Правове регулювання пільг при оподаткуванні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 ; Нац. юрид. акад. України. Харків, 2002. 206 с.

REFERENCES

- [1] Budget Code of Ukraine. (2010, July). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

- [2] Tax Code of Ukraine. (2011, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
- [3] Kucheryavenko, M. P. (2004). *A Course of Tax Law (Vols. 1–6). Vol. 2: Introduction to the Theory of Tax Law*. Kharkiv: Legas.
- [4] Bondarenko, I. M. (2020). *Codification of financial legislation: content, forms and consequences*. Kharkiv: Pravo.
- [5] Krynytskyi, I. Ye. (2009). *Theoretical problems of the tax process*. Kharkiv: Pravo.
- [6] Kobylnik, D. A. (2002). *Legal regulation of tax incentives* (Dissertation candidate). Kharkiv: National Law Academy of Ukraine.

Микола Петрович Кучерявенко

Лейтенант, старший офіцер служби планування та координації
Відділ цивільно військового співробітництва штабу управління 2 корпусу
Національна гвардія України «Хартія»

Доктор юридичних наук, професор
Дійсний член (академік) НАПрН України
Національна академія правових наук України
61024, вул. Григорія Сковороди, 70, Харків, Україна

Професор кафедри податкового права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна
email: kaf_taxlaw@nlu.edu.ua

Mykola P. Kucheriavenko

Lieutenant, Senior Officer of the Planning and Coordination
Service of the Civil-Military Cooperation
Department of the Headquarters of the 2nd Corps of the National Guard of Ukraine
«Khartiia»

Doctor of Law, Professor
Full Member (Academician) of the NALS of Ukraine
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61024, 70 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, Ukraine

Professor Department of Tax Law
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, Ukraine
email: kaf_taxlaw@nlu.edu.ua

Рекомендоване цитування: Кучерявенко М. П. До питання передумов виділення та структурування податкового права як окремої галузі. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2026. Том 33. № 1. С. 154–165. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2026-33-1-154>

Suggested Citation: Kucheriavenko, M. P. (2026). On the Issue of the Prerequisites for the Identification And Structuring of Tax Law as an Independent Branch. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 33(1), 154–165. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2026-33-1-154>

Дата першого надходження статті до видання: 20.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення): 31.03.2026